

MAGYAR BOTANIKAI LAPOK.

(UNGARISCHE BOTANISCHE BLÄTTER.)

Kiadja: — Herausgeber: Szerkeszti: — Redacteur: Főmunkatárs: — Hauptmitarbeiter
Dr. DEGEN ÁRPÁD. ALFÖLDI FLATT KÁROLY. THAISZ LAJOS.

I. évfolyam.
I. Jahrgang

Budapesten, 1902. augusztus hó.
Budapest, August 1902.

N^o. 8. sz.

A 8. szám tartalma. — Inhalt der 8. Nummer. — *Eredeti közlemények.* — *Originalaufsätze.* — Észak-Tirol két ibolyájáról. — Über zwei Veilchen von Nord-Tirol. p. 225. old. — Borbás V. Hazánk meg a Balkán Hesperis-ei. (Species Hesperidum Hungariae atque Haemi). (Folytatás. — Fortsetzung.) p. 229. old. — Waisbecker A. Vasvármegye harasztjai. (Vége). p. 237. old. — Die Farne des Eisenburger Comitats in West-Ungarn. (Schluss). p. 242. old. — A. Flatt K. A herbariumok történetéhez. (Folytatás.) — Zur Geschichte der Herbare. (Fortsetzung) p. 248. old. — *Apró közlemények.* — *Kleine Mitteilungen.* — Adenophora Richteri Borb. p. 253. old. — *Külföldi botanikai dolgozatok ismertetése.* — *Referate über ausländische botanische Arbeiten.* — Depoli G. Supplemento alla Flora Fiumana di A. M. Smith p. 253. old. — *Gyűjtemények.* — *Sammlungen.* — Palacky J. Felhívás a magyar botanikus urakhoz. — Avis für die p. t. Herren ungarischen Botaniker. p. 253. old.

Észak-Tirol két ibolyájáról.

Über zwei Veilchen von Nord-Tirol.

Irta: Dr. Murr J. (Innsbruck).

1. A *Viola sepincola* JORD.-ról, mely Innsbruck felett (egész 700 m. t. sz. feletti magasságig) a napos lejtők több helyein bokrok alatt sűrű telepeket alkot — eddig azt hittem, hogy ez a *V. hirta* × *odorata* kombinációnak faj gyanánt méltatott alakja, a mely faraczkjaival a *V. odorata* hoz, levél-alakjával pedig feltűnően a *V. hirta*-hoz közeledik. A növény nálunk majdnem kizárólag zártvirágú; csak kivételképen s kizárólag a tavasz legelső kezdetén, a *V. odorata* virágzásánál jóval korábban fejleszt egy-két tökéle-

1. *Viola sepincola* JORDAN, welche an den sonnenseitigen Gehängen über Innsbruck (bei 700 m.) an mehreren Stellen unter Gebüsch dichte Bestände bildet, hielt ich bisher für eine zur Art gewordene bestimmte Form der Comb. *V. hirta* × *odorata*, die sich hinsichtlich der Ausläufer der *V. odorata*, hinsichtlich der Blattform aber öfters auffallend der *V. hirta* nähert. Die Pflanze blüht bei uns *fast ausschliesslich cleistogam; nur als Seltenheit* entwickelt sich, aber *ausschliesslich im allerersten Frühlinge*, schon

tes vagy félig zárt virágot (igen rövid és tompított szirmokkal).

Ahogy az idén néhány ilyen tökéletesebb virágot közelebb-ről vizsgáltam, azonnal feltűnt nekem a Dél-Tirolban elterjedt *V. austriaca* KERN-hez való nagyhasonlatossága; erre vallott a virágok határozottan kék színe s fehéres torka valamint gyengébb illata; a pálhák hosszú rojtjai is sokkal inkább emlékeztetnek a *V. austriaca*-ra mint a *V. odorata* és *hirta*-nak közepalakjára, mely két utóbbi faj közül egyiknek sincsen ilyen hosszú rojtos pálhája. Most már az is világosabb lett előttem, miért nem voltam eddig képes a *V. austriaca*-nak Dél-Tirolban gyakran található zárt virágú példányait az észak-tiroli *V. sepincola*-tól megkülönböztetni.

Azt hiszem tehát, hogy a *V. sepincola* vagy egy, a *V. austriaca*-nak igen közel rokon faja vagy pedig, s ez még valószínűbb, egy és ugyanazon törzsfajnak helyettesítő alakja. A *V. sepincola*-t Innsbruck körül olyan reliquiának tartom, mint a milyen nálunk hogy csak néhányat említsek: a *Saponaria ocymoides*, *Medicago minima*, *Potentilla micrantha*, *Tommasinia verticillaris*, *Veronica prostrata*, *Odontites lutea*, *Euphorbia purpurata*, *Ostrya carpinifolia* és *Carex humilis*, melyek a vidékünkön gyakran keresztül zúduló Föhn behatása mel-

beträchtlich vor der Blütezeit der *V. odorata*, eine oder die andere vollständige oder semi-clandestine Blüte (mit ganz kurzen und stumpfen Petalen).

Als ich heuer ein paar solche vollkommene Blüten näher betrachtete, fiel mir sofort deren grosse Ähnlichkeit mit der in Südtirol verbreiteten *V. austriaca* KERNER hinsichtlich der entschieden blauen Färbung und des weisslichen Schlundes des Petalen, sowie hinsichtlich der schwächeren Wohlgeruches auf; auch die langen Fransen der Nebenblätter stimmten viel besser zu einer *V. austriaca* als zu einer Mittelform zwischen *V. odorata* und *hirta*, von welchen zwei letzten Arten keine eine derartig lange Befransung besitzt. Es wurde mir jetzt auch klarer, warum ich die in Südtirol häufig auftretenden clandestinen Exemplare der *V. austriaca* nicht recht von der nordtirolischen *V. sepincola* zu unterscheiden vermocht hatte.

Ich glaube also, dass unsere *V. sepincola* eine mit *V. austriaca* sehr nahe verwandte Art oder wahrscheinlicher nur eine stellvertretende Race einer und derselben Hauptart darstellt. *Viola sepincola* wäre somit in Innsbruck als eine Relictpflanze zu betrachten, wie solche sich hier in grosser Zahl — ich nenne nur *Saponaria ocymoides*, *Medicago minima*, *Potentilla micrantha*, *Tommasinia verticillaris*, *Veronica prostrata*, *Odontites lutea*, *Euphorbia purpurata*, *Ostrya carpinifolia*, *Carex humilis* — unter dem begünstigenden Einflusse des so oft

lett tudtak megmaradni. Hogy a *V. sepincola* Innsbruck körül csakugyan reliquiá, ez éppen abból a körülményből következik, hogy nálunk oly felette ritkán fejleszt tökéletes virágot. A növények eredeti virágzási idejüket tudvalevőleg majdnem sohasem változtatják, s mert Észak-Tirolnak mai égalji viszonyai, melyek a növényrendes virágzási idejében márczius elején és közepén uralkodnak, olyanok, hogy azok a virágfejlesztésére nem alkalmasok; a növény a tökéletes virágképzését majdnem egészen beszüntette s e helyett a termés és a vegetatív szervek buja fejlesztésére szorítkozott. A világhosság és tér hiánya mindenesetre nem oka ezen jelenségnek, mert a *V. sepincola*-telepek habár cserjék szélén vagy azok alatt teremnek — de mindig laza talajú s elegendően sőt jól megvilágított helyeken nőnek.

Innsbrucki ibolyáink közül — bár nem oly mértékben mint a legmelegebb helyekhez kötött *V. sepincola* — még a *V. sciaphila* KOCH és *V. collina* BESS var. *declivis* DU MOUL. is ilyen növényreliquiának tekinthetők.

2. *V. Oenipontana* mh. D. bot. Monatsschr. 1886, p. 151, v. ö. 1892, p. 131. Miután a legutóbbi időig is bizonyos kételyek merültek fel ezen korcsnak állását és összevonását illetőleg, ennél fogva újból hangsúlyozom, hogy a *V. Oenipontana* alapjá-

unsere Gegend durchflutenden Föhn erhalten haben.

Dass *V. sepincola* in Innsbruck eine Relictpflanze ist, dürfte gerade aus dem Umstand hervorgehen, dass sie bei uns so überaus selten vollkommene Blüten entwickelt. Die Pflanzen ändern ihre ursprüngliche Blütezeit bekanntlich fast gar nicht, und da die klimatischen Verhältnisse, welche heutzutage zu Anfang und Mitte März d. h. zu der ehemals gewohnten Blütezeit, in Nordtirol obwalten, der Pflanze allzuwenig behagen, so hat sie die Production vollständiger Blüten so gut wie ganz eingestellt und sich auf die üppige Entwicklung der vegetativen Theile und der Früchte beschränkt. Der Mangel an Licht oder Raum ist jedenfalls nicht die Ursache dieser Erscheinung, da die Herden der *V. sepincola*, wenn auch neben und unter Gesträuch, doch meist auf lockerem, genügend oder sogar stark besonnem Boden wachsen.

Von unseren Innsbrucker Veilchen dürften auch noch *Viola sciaphila* KOCH und *V. collina* BESSER var. *declivis* DU MOUL., wenn auch nicht in so hervorragender Weise wie die auf die wärmsten Lagen beschränkte *V. sepincola*, als Relictpflanzen zu betrachten sein.

2. *V. Oenipontana* mh. D. bot. Monatsschr. 1886, p. 151, vgl. 1892, p. 131. Da bis in die letzte Zeit noch gelegentlich Zweifel über die Stellung und Zusammensetzung dieses Bastardes geäußert wurden, so kann ich nicht umhin, nochmals

ban nem egyéb, mint száraz erdőtalajon a *Carex alba* gyepjeiben kifejlődött *V. superhirta* $\times$ *odorata*.

A *V. hirta*-hoz való közeledését a tarackkoknak majdnem kivétel nélküli hiánya, a puhaszőrű levelek, a szélesen nyitott corolla s a mire legújabbán BECKER W. figyelemztetett: a *karsú s a leveleket jóval túlhaladó virágkocsánok* tanúsítják; a *V. odorata*-tól öröklődött a virágoknak pompás ibolyaszíne s különösen a sötét sarkantyú, mely szárított példányokon évek múltán is feltűnő. Sajátságos a *V. Oenipontana*-nál a *majdnem kopasz termő*, mely BORBÁS-t arra a meggyőződésre bírta (KOCH-HALLIER Synopsis, p. 185.), hogy ibolyánk a *V. hirta* $\times$ *sciaphila* kombinációjának az eredménye, a minek azonban a nagy szírmok, sötét színezés s a — bár ritkábban fellépő — tarackkos példák ellent mondanak. Bár a nagyon is korlátolt eredeti termőhelynek (Allerheiligen Höfe Innsbruck mellett) közvetlen közelében *V. sciaphila* nem található, mindazonáltal lehetséges, hogy az eredeti termőhely *V. Oenipontana*-jának képzéséhez a valódi *V. odorata* helyett a *V. subodorata* BORB. (azaz a *V. sciaphila*-tól még erősen befolyásolt *V. odorata*) járult hozzá, mely az eredeti termőhelytől északra a *V. Grembliehi* mh. közöttes korcsesal együtt majdnem kizárólag helyettesíti a *V. odorata*-t s valamikor egészen a

hervorzuheben, dass *V. Oenipontana* ihrem Grundwesen nach sicher nichts anderes, als eine auf trockenem Waldboden zwischen den dichten Rasen der *Carex alba* ausgebildete *V. superhirta* $\times$ *odorata* ist.

Die Annäherung an *V. hirta* ist durch das fast ausnahmslose Fehlen der Ausläufer, die weichhaarigen Blätter, die weitgeöffneten Corollen und besonders, wie mich erst jüngst Herr W. BECKER aufmerksam machte, durch die zarten, *deutlich bis weit über die Blätter emporragenden Blütenstiele* gekennzeichnet; von *V. odorata* rührt die prächtige violette Blütenfarbe und besonders der *dunkle Sporn* her, der sich auch an der getrockneten Pflanze noch Jahre lang durch sein intensives Colorit abhebt. Merkwürdig bleibt an *V. Oenipontana* der *fast kahle Fruchtknoten*, welcher Prof. v. BORBÁS (KOCH-HALLIER Synopsis, p. 185) auf die bestimmte Ansicht brachte, dass bei unserem Veilchen die Combination *V. hirta* $\times$ *sciaphila* vorliege, wogegen aber die grossen Corollen, die dunkle Färbung derselben und das wenn auch seltene Vorkommen ausläufertreibender Exemplare sprechen. Obwohl nun in der unmittelbare Nähe des sehr beschränkten Originalstandortes (Allerheiligen-Höfe bei Innsbruck) *V. sciaphila* fehlt, so wäre doch möglich, dass bei der Bildung der *V. Oenipontana* des Originalstandortes statt der echten *V. odorata* die *V. subodorata* BORBÁS (d. h. eine von *V. sciaphila* noch

V. Oenipontana termőhelyéig érhetett. Különben a termékenyítést a rovarok nagyobb távolságról is véghez vihették.

A *V. Oenipontana*-t Tirolban Silz mellett (Gróf SARNTHEIN), valamint Voralbergben Dornbirn körül (WINDER Hedwig) megtalálták. Minthogy megközelítőleg hasonlókra BECK még Bécs közelében, magam pedig Marburg mellett (Dél-Steierben) is ráakadtunk, valószínű, hogy Magyarország nyugati részén is meg lesz található.

stark influenzierte *V. odorata* betheiligt war, die östlich von den Allerheiligen Höfen neben der intermediären Hybride *V. Grembliehii* *mh.* fast durchgehend die *V. odorata* vertritt und früher auch bis zum Standorte der *V. Oenipontana* gereicht haben kann. Übrigens kann ja auch aus etwas grösserer Entfernung Befruchtung durch Insecten stattgefunden haben.

In Tirol wurde *V. Oenipontana* auch noch bei Silz (von Grafen SARNTHEIN), in Voralberg bei Dornbirn (von Hedwig WINDER) gefunden. Da sie von v. BECK auch annähernd bei Wien und von mir bei Marburg in Südsteiermark getroffen wurde, so ist ihre Auffindung auch für das westliche Ungarn nicht unwahrscheinlich.

Hazánk meg a Balkán Hesperis-ei. (Species *Hesperidum Hungariae* atque *Haemi*.)

Irta: DR. Borbás Vince. — Autore V. de Borbás.

Szövegbeli három képpel (iconibus in textu tribus).

(Folytatás. — Continuatio.)

A *Hesperis* virága (flos *Hesperidis*).

Az estike virágzata bimbó korában nagyon összeszorúl, legfeljebb csak a legelső virága alatt fejlődhetik ki az infrapeduncularis levél, az egész fürt, mint az összes keresztesvirágúé, legtöbbször levéltelen marad.¹⁾

EICHLER²⁾ ugyan ellene mond, hogy a kruciferák hegyelevelé a mechanikai nyomás következtében nem fejlődnek ki, de más okot ő sem említ az abortuson kívül, már pedig ennek is kell okozójának lenni. A virágzat tengelyének szögletesedése a virágkocsán ellaposodása kétségtelen, hogy a virágzatnak szoros összenyomódásától van s a hegyelevelék teljes megsemmisülésére is hatással lehetett.

¹⁾ V. ö. KRAUSE: Botanische Zeitung, 1846. 137. old.

²⁾ Flora 1865, 535. old. itt különösen GODRON véleményét cáfolja. (Mém. sur l'inflorescence et les fleurs des Crucifères, Comptes rendus 1864, p. 1041; Ann. sc. nat. 5, ser. II. 281 etc.)

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Ungarische Botanische Blätter](#)

Jahr/Year: 1902

Band/Volume: [1](#)

Autor(en)/Author(s): Murr Josef

Artikel/Article: [Über zwei Veilchen von Nord-Tirol. 225-229](#)